

Інформаційна довідка
щодо проєкту Закону України «Про післявоєнну
адаптацію ветеранів як систему»
(реєстр. № 15241 від 13.05.2026)*

***Анотація.** В інформаційній довідці представлено результати аналізу пропозицій, передбачених законопроектом «Про післявоєнну адаптацію ветеранів як систему» (реєстр. № 15241 від 13.05.2026). Акцентовано на сучасних підходах до врегулювання заходів адаптації ветеранів війни до цивільного життя.*

***Ключові слова:** ветеран війни, ветеранська політика, соціальна адаптація, реінтеграція, система підтримки переходу ветерана від військової служби до цивільного способу життя.*

Вступ

Соціальна адаптація ветеранів війни є складним і тривалим процесом, який включає психологічний, соціальний та економічний аспекти. Після завершення служби ветерани стикаються з низкою викликів, які потребують комплексного підходу до їх вирішення для забезпечення успішної інтеграції (реінтеграції) до умов цивільного життя. В основі цього підходу закладено співпрацю між урядом, громадами, громадськістю та власне ветеранами. Ретельне планування і виконання програм соціальної та професійної адаптації ветеранів війни до цивільного життя дозволять значно зменшити ризики виникнення соціальних проблем.

Основна частина

Військова служба має особливий характер, обумовлений підвищеним ризиком для життя особи, значним фізичним і психологічним навантаженням, пов'язаним із володінням специфічними професійними навичками. Тривале підпорядкування військовим статутам, навіть у мирний час, суттєво впливає на здатність особи адаптуватися до умов цивільного життя після завершення служби. Саме тому Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»¹ врегульовано право військовослужбовців на соціальну та професійну адаптацію до цивільного життя, а Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»² серед принципів державної політики щодо ветеранів війни передбачено принцип комплексності у формуванні та реалізації заходів адаптації ветеранів війни до мирного життя.

Із метою посилення соціального захисту ветеранів війни розроблено проєкт Закону України «Про післявоєнну адаптацію ветеранів як систему» (реєстр. № 15241 від 13.05.2026) (далі – законопроєкт), яким пропонується визначити післявоєнну адаптацію ветеранів як систему, в межах якої гарантуватимуться

¹ Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20 грудня 1991 р. № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>

² Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22 жовтня 1993 р. № 3551-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12?find=1&text=%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%BF#w1_1

заходи з працевлаштування або доступу до програм перепідготовки, підвищення кваліфікації; доступу до психологічної допомоги; підтримки бізнесу ветеранів та супроводу протягом не менше, ніж п'яти років.

Розглянувши законопроект, вважаємо за доцільне зазначити таке.

Ідея законопроекту щодо встановлення принципу комплексності заходів адаптації ветеранів війни до цивільного життя у Законі України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», а також врегулювання строків (не менше п'яти років) гарантованого надання послуг супроводу заслуговує на увагу. Водночас у *концептуальному аспекті* законопроект є дискусійним, оскільки не передбачає жодних положень регуляторного чи охоронного змісту або розпоряджень уповноважуючого, заохочувального чи рекомендаційного характеру. Проект фактично є декларативним, містить виключно узагальнені терміни («безперешкодний доступ», «механізми підтримки») та положення констатуючого характеру («держава гарантує»).

У зв'язку з цим підлягає врахуванню, що з метою забезпечення системної та послідовної реалізації заходів внутрішньої державної політики щодо ветеранів війни Верховна Рада України 11 березня 2025 року ухвалила Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» щодо формування комплексного підходу до внутрішньої політики у ветеранській сфері»³. Положеннями цього Закону передбачено: створення та забезпечення функціонування ефективної системи повернення з військової служби до цивільного життя шляхом взаємодії сил безпеки і сил оборони та центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціального захисту ветеранів війни, зокрема щодо адаптації ветеранів до умов цивільного життя; створення умов для надання ефективних і доступних медичних послуг та медичного обслуговування, реабілітації, абілітації, надання психологічної допомоги; створення умов для формування програм щодо інтеграції ветеранів війни в територіальні громади; сприяння ветеранам війни у здобутті економічної самостійності, залучення їх до ветеранського підприємництва, освітніх програм, зайнятості та працевлаштування; фінансове забезпечення заходів та програм, спрямованих на підтримку і розвиток ветеранської політики тощо.

Пропозиція законопроекту щодо впровадження дієвих механізмів підтримки бізнесу ветеранів отримала реалізацію у Законі України «Про ветеранське підприємництво»⁴, який ухвалено з метою створення виключних економічних прав та умов для ветеранського підприємництва.

Психологічна підтримка (психологічне забезпечення) військовослужбовців та охорона психічного здоров'я ветеранів війни, членів їхніх сімей визначені

³ Про внесення змін до Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» щодо формування комплексного підходу до внутрішньої політики у ветеранській сфері : Закон України від 11 березня 2025 р. № 4285-IX (передано на підпис Президенту). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43686>

⁴ Про ветеранське підприємництво: Закон України від 31 липня 2025 р. № 4563-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4563-20#Text>

окремими напрямками охорони психічного здоров'я Законом України «Про систему охорони психічного здоров'я в Україні»⁵, що передбачає безоплатність та доступність послуг фахових спеціалістів (сертифіковані військові психологи).

Варто зазначити, що динамічність змін до законів і значний пласт підзаконного нормативного регулювання відносин щодо соціального та правового захисту ветеранів війни, у тому числі заходів адаптації до цивільного життя, позбавляють законодавство ознак системності та стабільності, однак пропонувані новації, на нашу думку, не вирішують означених проблем у концептуальному аспекті.

Техніко-юридичні зауваження до окремих положень законопроекту.

У назві та положеннях законопроекту слово «ветеран» доцільно змінити на словосполучку «ветеран війни», оскільки у чинному законодавстві «ветеран» є узагальненим терміном, що застосовується також щодо ветеранів військової служби та до ветеранів праці.

Із метою приведення у відповідність до термінології, що застосовується у чинному законодавстві, потребують редагування такі словосполучки: «післявоєнна адаптація» на «соціальна адаптація», «післявоєнна адаптація ветеранів як система» на «система повернення ветеранів війни до цивільного життя», «бізнес ветеранів» на «ветеранське підприємництво».

Висновки

Під державною ветеранською політикою слід розуміти стабільну, організовану, цілеспрямовану діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування щодо задоволення інтересів і потреб окремої соціальної групи – ветеранів війни, а також членів їхніх сімей. Для реалізації цієї політики використовуються правові, економічні, адміністративні методи впливу на суспільні відносини щодо соціальної підтримки ветеранів війни із застосуванням ресурсів, що є в розпорядженні держави.

Рамки державної ветеранської політики є ширшими й не обмежуються заходами соціального захисту. Сучасні ветерани війни – це люди з різними потребами та здебільшого працездатного віку, тому одним з основних завдань державної ветеранської політики є сприяння інтеграції (реінтеграції) ветеранів війни до повноцінного цивільного життя.

Урахування наведених вище міркувань дозволить уникнути таких ризиків прийняття законопроекту:

– декларативності положень законопроекту (відсутності механізмів реалізації пропонуваних новацій щодо формування «післявоєнної адаптації як системи»);

⁵ Про систему охорони психічного здоров'я в Україні : Закон України від 15 січня 2025 р. № 4223-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4223-20?find=1&text=%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BD#w1_1

– неузгодженості положень законопроекту з чинними законодавчими актами (щодо співвідношення «післявоєнної адаптації як системи» з системою заходів з адаптації ветеранів війни, яка вже функціонує в межах системи повернення ветеранів війни до цивільного життя та включає послуги супроводу).

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*